

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Антоанета Запрянова

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“, на половин щат, по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Документалистика, архивистика и палеография (вкл. историография и източникознание)“ (Визуални исторически извори) за нуждите на секция „Помощни исторически науки и информатика“ към ИИСТИ - БАН, със срок 2 месеца от обнародването в „Държавен вестник“ (бр. 97 от 21.11.2023 г.)

Единствен явил се кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент“ по настоящия конкурс е гл. ас. д-р Чавдар Ветов.

Ч. Ветов работи в секция „Помощни исторически науки и информатика“, чиято дейност е насочена към изследване и работа по проблеми, свързани с изворознание, палеография, дипломатика, генеалогия, хронология, метрология, епиграфика, археография, информатика и др. От 2012 г. той се занимава с фотографиите като исторически извор и мястото им и спецификите на съхранение в архивите. На този проблем е посветена и докторската му дисертация „Фотодокументите (XIX – средата на XX в.) като исторически извори и тяхното съхранение в архивните институции“. Частично проблема за фотографията като исторически извор е разработван от някои български учени, но липсват цялостни задълбочени изследвания. В секция ПИНИ по този въпрос не е работено сериозно в предходните десетилетия.

Представените документи (наукометрични данни, резюмета на статии и монографията, списък с цитиранията, списък с приносите) отговарят на изискванията за явяване на конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“.

След защитата на докторската дисертация през 2015 г. Ч. Ветов фокусира своето внимание върху фотографиите като свидетелства за революционното движение на българите през Възраждането. Тема, която само частично е разглеждана в творчеството на нашите изследователи. В периода 2015 - 2023 г. се появяват негови публикации, свързани с фотографии на врачанските революционни дейци, Ботевата чета, ролята на фотографиите на революционери за формиране националното съзнание на българите и др.

Като следствие от всички тези усилия в последните седем години, през 2023 г. излезе неговата монография „Българското националноосвободително движение през погледа на фотографията“. Монографията е своеобразен нов академичен прочит на националноосвободителното движение през Възраждането. Новият

прочит не ревизира, а само дописва микроклимата на протеклите исторически събития.

Изследването постига научната цел да разкрие чрез образи някои забележителни моменти от революционната борба на българите и как следосвобожденското общество и държава пазят и популяризират паметта за тези събития. Фотографиите са съчетани със задълбочени и описателни текстове за революционното движение и участниците в него, като по този начин се създава един по-ясен образ на нашите поборници и революционно движение.

Първата глава на книгата „*Българите и фотографията*„ представя пътят на фотографията от Европа към Османската империя, съответно разпространението ѝ сред българите. Дадени са кратки биографични данни за фотографи от чужд и български произход, действали в Белград, Букурещ и нашите земи. Обект на внимание е и тяхното фотографско наследство. Един от фотографите е Карол поп Сатмари - автор на забележителни снимки, свързани с нашето революционно движение. Разгледано е и участието на българските фотографи в революционната борба.

Втората глава е посветена на фотографиите, представящи българите – революционери и четници във военни, хайдушки или въстанически униформи. Ясно и интересно е разказано за революционните акции на българския народ – хайдушки чети, Първа и Втора българска легия, Априлското въстание и четата на Христо Ботев, българското участие в Сръбско-турската война от 1876 г. и др. Авторът представя увлекателен и жив разказ, анализирани са спецификите на снимките и данните за революционните събития. По този начин заедно с публикуваните фотографии се създава един нов интересен образ на борбата за освобождение.

В поредната трета глава са разгледани фотографии на революционни дейци в цивилно облекло - преди и след Освобождението. Те са в градско или традиционно селско облекло, а не въоръжени четници и легионери. Тъй като голяма част от нашите революционери живеят в емиграция, фотографиите са правени в румънски или сръбски ателиета, но има и такива от българските земи. Включени са и групови снимки на комитетски дейци. В този случай подробно е разказано за комитетските организации. Част от поборниците след Освобождението продължават активно да участват в изграждането на България, други имат съвсем скромни занимания – този период също е разгледан чрез текст и фотографии. Българите, отдали се на революционното дело, имат и семеен живот. Публикувани са изображения, представящи поборниците с техните семейства, приятели или самостоятелни цивилни портрети. По този начин личността на нашите борци за свобода и мястото им в тогавашното общество е представена в тяхната комплексност – те са революционери, общественици, глави на семейство.

Четвърта глава разглежда снимки на доброволците от Българското опълчение - персонални портрети на опълченците от периода на действие на Опълчението, т.е. 1877 - 1878 г. и панорамни фотографии от обучението им. Разкрита е и съдбата на опълченците в следосвобожденските години – участието им в чествания,

тържества, церемонии, свързани с Априлското въстание, Руско – турската война и други събития от нашето революционно минало.

Появата и дейността на поборнико – опълченските дружества, чиято цел е да защитават интересите на бившите поборници, да помагат на нуждаещите се и да работят за запазване спомена за тяхното дело е представена не само чрез снимки, но и с интересен анализ, основан върху устава на поборническите дружества и други документи.

Последната пета глава разкрива как фотографиите могат да създават и поддържат националната памет относно революционната борба; как снимките отразяват обществения стремеж към запазване на спомена за националноосвободителното движение.

Разгледани са фотографии от следосвобожденската епоха на сгради с историческо значение, паметни плочи и паметници, свързани с нашата революционна борба. Създаването и разпространението на тези снимки популяризира пред обществото освободителното движение, т.е. фотографиите играят роля и при изграждане на нашата национална идентичност.

Другата функция на фотографиите (т.е. да отразяват стремежа за запазване спомена за миналото) е представена чрез снимки, илюстриращи чествания на революционни събития. Фокусът е върху мероприятия, свързани с Априлското въстание и четите.

Снимките отразяват и други обществени активности - комисията, търсеща лобното място на Ботев, организиране и провеждане на пренасяне тленните останки на Тодор Каблешков, Найден Попстоянов, Стойл войвода, организирането на възстановки на важни исторически събития – моменти от избухването на Априлското въстание, пленени поборници на заточение. Книгата завършва със заключение, кратко резюме на английски език и изчерпателна библиография. Сериозния брой бележки под линия запознават читателя с някои редки краеведски изследвания. Текста е увлекателен, а множеството фотографии превръщат книгата в четиво, подходящо за специалисти и широк кръг читатели. В изследването основно са използвани фотографии от големите български архивохранилища – 1. Научен архив на Института за исторически изследвания към БАН; 2. сбирка „Портрети и снимки“ към Български исторически архив – Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“; 3. Централен държавен архив към ДА „Архиви“; 4. Държавните архиви на Кюстендил, Враца, Русе, РВИМ-Плевен.

Стремежа на автора в цялото негово творчество е изображение и текст да се слезат в едно – така читателят ще придобие една нова представа за живия някога живот, конкретно за нашето революционно минало, създава се увлекателно образно описание на националноосвободителните борби. Фотографиите не са допълнение към текста, както и текста не е обяснителен към изобразителния материал. Авторът се е постарал към всяка публикувана снимка в своите статии и монографията да даде точни данни за мястото ѝ в съответния архив – това

допълнително придава прецизност на проучванията. Текста е академичен, но и четивен за любознателния човек.

Използването на фотографиите като исторически извор твърдо навлиза в творчеството на изследователите. Големият брой снимки в българските архиви, както обработени и описани, така и останали още неизследвани, могат да дадат един нов поглед върху нашата история. Поради тази причина този тип проучвания са актуални и трябва да продължат.

В заключение заявявам, че цялостното творчество на Ч. Ветов е сериозно и приносно, поради това препоръчам на научното жури на гл. ас. д-р Чавдар Ветов да бъде присъдена академичната длъжност „доцент“ по професионално, направление 2.2. История и археология, научна специалност „Документалистика, архивистика и палеография (вкл. историография и източникознание)“ (Визуални исторически извори) за нуждите на секция „Помощни исторически науки и информатика“.

Дата: 28.02.2024 г.

Изготвил:

Доц. д-р Антоанета Запрянова